

בס"ד
שלום וברכה

לכבוד הגאון הרב יהושע מנחם בלושטיין שליט"א,

ראש מכון 'עמקה של הלכה' בעיר ערד ת"ו,

שלום וברכה וכט"ס

זכה דורנו לריבוי ללומדי תורה ותופסי הלכה כ"י בכל העולם, ובפרט בא"י ת"ו, וזכות גדולה היא לעסוק בהלכות הקשורות למצוות התלויות בארץ, ובפרט במצות השמיטה שזכו הדורות האחרונים בארץ הקודש לקיימה ולשומרה על כל הלכותיה ודקדוקיה הרבים, ולכן אשריו ואשרי חלקו של כת"ר נר"ו העומד בראש מכון להלכה יחד עם האברכים החשובים העוסקים בהלכות חשובות אלו.

והנה במה ששאל אודות הגבול הדרומי, איזורי הערבה והנגב והמקומות המסופקים, הן אמת כי מי אנכי הקטן שאכניס ראשי בין ההרים ואתקע עצמי בין גאוני עולם מצוקי ארץ, ובפרט שכבר נשפכו נהרות דיו ונשתברו קולמוסים בהגדרת גבולות ארץ ישראל באזורים הללו וכ"ש בשמות המקומות ותיאורם כפי שנכתבו באלה מסעי, שהרי כידוע תחום גבולות ארץ ישראל וזיהויים, הוא סוגיא סבוכה וקשה, כי במרוצת הדורות מאז גלינו מעל אדמתנו ונתרחקנו ממנה, במשך אלפי ומאות שנים נשתנו המקומות והשמות, ויש אזורים שנשארו בשמם המקורי, כמובא במקרא, אלא שהועתקו לאזור אחר, ויש שנשארו במקומם אלא שנשתנה שמם, ומאד קשה לקבוע מסמרות בנושא זה, ולפיכך רבו בו השיטות והדעות. וכבר כתב בעל "תפארת ישראל" בפירושו למשנה (שביעית פרק ו' משנה א'): "וכדי להצדיק ולהבין דברי חז"ל אשר מפיהם אנו חיים, ועל דבריהם בחיק תורת ה' הורגנו כל היום, ולהבין תעלומת דבריהם הקדושים, לילות עמל מנינו לנו, והחלב שינקנו משדי אמנו תשפך לארץ כמרירה", עכ"ל.

הואיל וכך, אין בידי להכריע בענין שכבר דנו בו גדולי עולם ורבו הדעות, אלא שבכל אופן לכבוד כת"ר ולכבוד האברכים החשובים שיקרתם ומעלתם קרובים לליבי מאוד, אכתוב מעט ואשתדל בקצרה לציין את דעות הפוסקים והמקורות [עד כמה שידי יד כהה מגעת, ובעזרת ה' יתברך עוד חזון למועד] ויה"ר שיתקבלו הדברים לפני הלומדים.

בקצרה לציין את דעות הפוסקים והמקורות [עד כמה שידי יד כהה מגעת, ובעזרת ה' יתברך עוד חזון למועד] ויה"ר שיתקבלו הדברים לפני הלומדים.

א. לענין גבולות א"י ע"פ התורה, מצינו כמה שיטות בפוסקים לבאר עד היכן כבשו עולי מצרים ועד היכן כבשו עולי בבל. כי כשעלו עזרא ונחמיה עם חלק מגולי בבל וייסדו בארץ יישוב ובית דין, אלו "אנשי כנסת הגדולה", קידשו את הארץ קדושה שניה שבכוחה לעמוד גם כנגד כיבוש של גויים, ואינה בטלה לעולם. אולם, קדושה זו איננה כוללת את כל התחומים של קדושת עולי מצרים, אלא מצומצמת יותר. וכמבואר במשנה בגיטין (פ"א מ"ב), גבולות קדושת עולי בבל כוללת את: עכו - בצפון, אשקלון - בדרום, רקם - במזרח והים - במערב. יוצא אפוא שישנם חלקים בישראל של היום שאינם כלולים בגבולות שקידשו עולי בבל, וממילא פטורים ממצוות התלויות בארץ היות ולא התקדשו על ידי עולי בבל, בימי עזרא.

בתורה (במדבר לד, ג-ה) נאמר "והיה לכם פאת נגב ממדבר צין על ידי אדום והיה לכם גבול נגב מקצה ים המלח קדמה. ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבים ועבר צינה והיו תוצאותיו מנגב לקדש ברנע ויצא חצר אדר ועבר עצמונה. ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאותיו הימה".

הנה הוזכרו בפסוקים אלו המקומות הבאים: מדבר צין על ידי אדום, קצה ים המלח קדמה, נגב למעלה עקרבים, צין, מנגב לקדש ברנע, חצר אדר, עצמון, נחל מצרים, הים הגדול.

וגם יהושע (טו, ב-ד) ציין את גבולות הארץ, "ויהי להם גבול נגב מקצה ים המלח מן הלשון הפונה הנגב. ויצא אל מנגב למעלה עקרבים ועבר צינה ועלה מנגב לקדש ברנע ועבר חצרן ועלה אדרה ונסב הקרקעה. ועבר עצמונה ויצא נחל מצרים והיו תוצאות הגבול ימה זה יהיה לכם גבול נגב".

וכן יחזקאל (מז, יח-יט) שרטט את הגבולות כך, "ופאת קדם מבן חורין ומבין דמשק ומבין הגלעד ומבין ארץ ישראל הירדן מגבול על הים הקדמוני תמודו ואת פאת קדימה ופאת נגב תימנה מתמר עד מי מריבות קדש נחלה אל הים הגדול ואת פאת תימנה נגבה". וכתבו המפרשים שדברי הנביא יחזקאל לא נאמרו לעתיד לבוא אלא כך הם גבולות ארץ ישראל שבתורה. וראה שם בפירושו של המלבי"ם (שם).

אמנם, לענין השמות והמקומות, מלבד הים הקדמוני, שפירשו רש"י והמצודות (שם) שהוא ים המלח, בשאר המקומות המוזכרים לעיל נחלקו הראשונים והאחרונים, וגם החוקרים בימינו, על זיהויים המדויק, ומכמה טעמים, כי כנז"ל במשך הזמן המקומות נהרסו וחזרו ונתיישבו ופעמים שנעתקו ממקומן הראשון (וכמ"ש החזון איש שביעית ס"ג ס"ק יט), ועוד, שהרבה פעמים נשתנו שמות המקומות, ולכן קשה מאד לקבוע קביעה נחרצת בענין זה, ואין לנו אלא דברי רבותינו גדולי הפוסקים שהם לנו לעיניים וכל אחד יכריע ע"פ רבותיו כי רבו בזה החילוקים.

ולענין איזורי הערבה והנגב הדרומי, כתב בספר תבואות הארץ (שביעית) לבאר שגבול הדרומי והערבה שמקצה ים המלח מצד מזרח מתחיל הגבול ממערב לעיר חנזירי הנמצאת דרומית

מזרחית לים המלח, ושם היא לדעתו מעלה עקרבים ועובר דרומית מערבית לעמק הערבה, ומשם לואדי אל-פוקרי, הקרוי כיום נחל צין, ומשם לואדי גאיען שהוא קדש ברנע ועובר לקוסיימה שהוא עצמון ומשם לואדי אל עריש שהוא נחל מצרים ויורד לים התיכון, ע"ש בדבריו באורך. ובספר אדמת קודש כתב שהגבול מתחיל מקצה דרום מזרח של ים המלח, ושם דרומית לקורנוב שהוא מעלה עקרבים ומשם לנחל צין ועובר דרומה למי מריבה שהוא עין מרדה (כיום עין יהב) ומשם ללוצה שהוא חצרון ומשם לעין קדיס (קדש ברנע) ועין אל קודיראת (חצר אדר) לואדי אל-עריש ולים התיכון, והאריך בזה שם.

וכתב האור לציון (שביעית פ"ו עמ' עט): הנה לכל הדעות גבול א"י אינו מגיע עד לדרום הערבה, ובודאי שאינו מגיע עד לעיר אילת שליד ים סוף, והחלק הדרומי של הנגב אינו מארץ ישראל, ועל כן העיר אילת דינה כחוץ לארץ בין להקל בין להחמיר, ואין שם דיני שביעית ואין הירקות שם אסורים משום איסור ספיחין וכו', ואף יטבתה הנמצאת בדרום הערבה, הרי היא מחוץ לכביש עולי מצרים ועולי בבל ודינה כחו"ל. ע"ש וראה עוד מש"כ בזה בשו"ת מהרי"ט (ח"א סימן נז) ובספר פאת השולחן (פרק כג, כה) ובספר שבת הארץ (עמ' 450) ובחזון איש (סימן ג אות פא. סימן כו אות ד) ובמעדני ארץ (סימן ח אות ה) ובקהילות יעקב (שביעית סימן יד) ובשו"ת חלקת השדה חלק ב (גבולות הארץ, סימנים ג-ה) שהאריכו בכל זה.

ב. ולעניין מה ששאלתם עוד, הנה כידוע אין שביעית נוהגת אלא בארץ ישראל בלבד, כמו שנאמר (ויקרא כה, ב) "כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ שבת לה", אבל בחו"ל אין שמיטת קרקעות ופירות נוהגת כלל אפילו לא מדרבנן, חוץ משמיטת כספים שנוהגת גם בחו"ל, כמבואר ברמב"ם (פ"ד מהלכות שמיטה ויובל הלכה כה, ופ"ט הלכה ג) ע"ש.

אלא שגם בא"י אין כל המקומות שוים לשמיטה, יש מקומות שנכבשו ע"י עולי מצרים לבד ויש מקומות שנכבשו ע"י עולי בבל, ויש ביניהם חילוק, כי מקום שנכבש ע"י עולי בבל נוהגים בו כל דיני שביעית ומקום שנכבש ע"י עולי מצרים בלבד אין נוהגים בו אלא חלק מדיני שביעית. המשנה (שביעית פ"ו מ"א) מחלקת את דיני השמיטה לשלושה דינים, "שלש ארצות לשביעית, כל שהחזיקו עולי בבל מארץ ישראל ועד כזיב, לא נאכל ולא נעבד. וכל שהחזיקו עולי מצרים מכזיב ועד הנהר ועד אמנה, נאכל אבל לא נעבד. מן הנהר ומאמנה ולפנים, נאכל ונעבד".

במשנה זו הבדילו חכמים בין חוץ לארץ, ששם אין שביעית נוהגת מכל וכל ('נאכל ונעבד') לבין ארץ ישראל, שבחלק ממנה נוהגת שביעית בכל חומר הדין ('לא נאכל ולא נעבד') ובחלק ממנה הקלו, משום ששביעית אינה נוהגת שם אלא מדברי סופרים.

ונחלקו הראשונים בביאור המשנה "נאכל אבל לא נעבד", וז"ל הר"ש: "נאכל. לאחר הביעור, וקסבר קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבא, ומ"מ לענין עבודה החמירו דלא נעבד. וזוקא במחובר אבל בתלוש עושין [כמו] בסוריא דבסמוך, דאי לא תימא הכי אם כן ליתני ד' ארצות לשביעית דיש לסוריא דין לעצמה". ע"כ. הרא"ש חולק עליו לגבי ההוכחה מסוריא, ועם זאת למסקנא נראה שמסכים עמו, וז"ל: "נאכל. לאחר הביעור, דקסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא. ולא נעבד – דלענין עבודה החמירו לאסור מדרבנן וזוקא

במחבור אבל בתלוש עושין כמו בסוריא, דאי לא תימא הכי א"כ ליתני ד' ארצות לשביעית. ואין דיוק זה נ"ל דלא קא חשיב אלא חילוקי ארצות של א"י, וסוריא היא כיבוש יחיד ולא היתה מעולם א"י, ומיהו, לשון 'נעבד' דקאמר משמע עבודת קרקע וגבי סוריא תני עושין בתלוש בסוריא. ע"ש.

נראה מדבריהם שהם סוברים שבעולי בכל השמיטה מן התורה ובעולי מצרים מדרבנן. חז"ל גזרו בעולי מצרים על המלאכות במחבור לאיסור, אולם לגבי ביעור לא גזרו ונראה מדבריהם שכל איסורי קדושת הפירות אינם חלים בעולי מצרים מפני שהכל גזירות מדרבנן, וכן לגבי איסור ספיחין צ"ע מה דעתם. וצריך עיון אם אין חובת תרו"מ בעולי מצרים. ואולי כיון שחז"ל גזרו שהפירות יהיו הפקר והפקר פטור מתרו"מ ממילא אין מפרשים מהם תרו"מ.

מדברי הר"ש והרא"ש נראה שפירות עולי מצרים שונים מעולי בכל. בעולי בכל שמיטה חלה בכל גווני, הן באיסורי מלאכות והן לגבי קדושת פירות שביעית והשמטתם. לעומת זאת, בעולי מצרים ישנם רק איסורי מלאכות, אולם כל האיסורים הנובעים מהשמטת הפירות וקדושתם לא נגזרו ולכן הביעור אשר עליו לא גזרו, הוא מעיד על הכלל כולו שבפירות שגדלו בעולי מצרים אין חיוב השמטה והפקר לכל ואין קדושת פירות שביעית. וכ"כ הרמב"ן (על התורה ויקרא כה ז) והסמ"ג (עשין קמז) וכן שיטת התוס' (יבמות טז ע"א ד"ה עמון) דכל זה לענין ביעור, שמקום שכבשו רק עולי מצרים נאכל אף אחר הביעור, דהיינו שאין בו מצות ביעור, אבל אסור לעבוד שם ככל דיני שמיטה.

לעומת זאת, בפירוש המשניות כתב הרמב"ם לבאר כדעת הרי"ף, ש'נאכל' היינו אף שנעבד באיסור, פירוש, דגם להשיטות ששמור ונעבד בדיעבד אסור, מ"מ במקום שכבשו רק עולי מצרים, מותר באכילה. אולם, בתשובה (סימן קלו) וכן בחיבורו (פ"ד הלכות שמיטה ויובל הלכה כז) חזר בו הרמב"ם ופירש 'נאכל' שלא גזרו בו איסורי ספיחין, וכתב המשנה למלך (שם) שאף הר"ש והרא"ש יודו לזה שאין בו גזרת ספיחין. ועיין בספר פאת השלחן (סימן כג ס"ק כה) ובספר מקדש דוד (סימן נט ס"ק א).

להלכה, פסק האור לציון (שביעית עמ' פג) זכיון ששביעית בזה"ז מדרבנן, אפשר להקל כשלושת הפירושים, דהיינו, א. אין בהם איסור ספיחין. ב. הפירות והירקות שנעבדו באיסור מותרים אף להמחמירין בנעבד בשביעית. ג. אין לאסור הפירות אחר זמן הביעור אם הפקירם. וכ"פ החזון איש (סימן כו, סדר שביעית אות ד), דבמקומות שהחזיקו בהם עולי מצרים אין בהם ספיחין ויש בהם חובת ביעור הפקר, ע"ש. ומותר להביא ירקות אלו למקום שהירקות אסורים ואין לחוש שיאמרו ירקות אלו באו ממקום האסור משום ספיחין, זכיון שהם מותרים באכילה הוי ליה כניכרים ומותר שהרי של שאר הארץ אסורים, ומ"מ קדושת שביעית יש בהם, בין לדעת הר"ש והרא"ש שאין בהם דין ביעור, ובין להרמב"ם שאין בהם דין ספיחין, וכמו שכתב המשנה למלך (שם), ולכן יש להיזהר שלא להפסידם ולא לעשות בהם סחורה ולנהוג בהם שאר דיני קדושת שביעית.

ג. לענין ההנהגה הנכונה לגבי המקומות המסופקים בשביעית והאם ניתן לסמוך על הכלל של ספיקא דרבנן לקולא, גם בענין זה אין לנו אלא דברי רבותינו הפוסקים, ולענין מעשה בגבול

הדרום והערבה הדרומית, הגבול הדרומי של ארץ ישראל מסתיים בצד הדרומי מערבי בואדי אל-עריש ובצד הדרומי מזרחי בנחל פארן, כשהקצה המזרחי הוא נאות הכיכר שהוא חו"ל.

וכאן נחלקו הפוסקים, לדעת האור לציון והגרי"ש אלישיב (שמיטת קרקעות עמ' פז) כל הערבה הצפונית נמצאת בתוך שטח כיבוש עולי בבל וחייבים לנהוג שם כל דיני שמיטה, והם אזורי חצבה, עין יהב, צפר. כאשר הצד המזרחי של עין יהב מה שמחוץ לנחל הערבה מזרחה הוא חו"ל, וכן פסק בספר גבולות השדה (עמ' קכא-קלד), ע"ש.

לעומת זאת, דעת המנחת יצחק (וכך נוהגים להורות בבד"ץ העדה החרדית) להקל בכל הערבה הצפונית, ולא רק שאין שם איסור ספיחין כמקומות כיבוש מצרים אלא אף מותר לזרוע ולעבוד שם בשמיטה. וכן צידד הגר"ח קנייבסקי שליט"א (דרך אמונה תרומות פ"א ס"ז בבה"ל).

שורש מחלוקתם היא האם מים המלח לוקחים בקו ישר עד פארן, וממילא עין יהב, חצבה, צפר וסביבותיהם נכללים בתוך גבולות ארץ ישראל, או שלוקחים מים המלח קו אלכסוני עד לואדי עין קדים, ואז ממילא כל אותם המקומות הנמצאים בערבה הצפונית אינם נכללים בתוך א"י ונחשבים כחו"ל.

נמצא א"כ שמחלוקתם מן הקצה אל הקצה, שלדעת האור לציון וסיעתו דין הערבה הצפונית כא"י והירקות הגדלים שם אסורים משום ספיחין (ועיין באול"צ שביעית פ"ו מה שהאריך בכל גבולות א"י), ולדעת המנחת יצחק וסיעתו דין הערבה הצפונית כחו"ל ומותר לאכול מירקות הגדלים שם.

ורק אציין שהגרש"ז אויערבאך (שו"ת מנחת שלמה ח"ג סי' קנח אות ד) נשאל האם אחרי מכירת הקרקעות (ב"היתר מכירה"), יבולי המקומות האלה (בגבולות עולי מצרים) הם כשרים למהדרין. והשיב, שהיבולים של המקומות שהחזיקו בהם רק עולי מצרים ולא עולי בבל, אע"פ שיש סוברים בדעת הר"ש, דכמו שהוא סובר דפטירי מביעור כך לא נוהג כלל שום קדושת שביעית בפירותיהם, מ"מ אין הלכה כן, ואף גם לשיטה זו נוהג שם דין "תשמטנה ונטשתה" של הפירות, וכ"ש דאסורים בעבודת הארץ, וממילא מובן שגם שם זקוקים להיתר המכירה, לא רק משום עבודת קרקע דאסור שם וכו' אלא גם משום קדושת הפירות ושמיטת הפירות. ומה ששאל אם במקומות הנ"ל מועיל ההיתר גם לדעת המתנגדים, הנימוקים של המתנגדים שייכים גם שם. אך אלה שלא רצו לסמוך על ההיתר מפני שסוברים דגם בזה"ז שביעית דאורייתא, ולכן לא רצו לסמוך על הערמה בדאורייתא, הם יכולים שפיר לסמוך על ההיתר באותם המקומות אשר לכו"ע רק מדרבנן (גם במקומות המסופקים). כמו כן אין נוהג איסור ספיחין באותם המקומות ורבים סוברים דגם מה שנזרע בעבירה חשיב רק כספיחין ולכן חושבני שגם המתנגדים למכירה צריכים רק להחמיר ולנהוג קדושת שביעית בפירות הנלקחים משם. אבל התבואה והירקות מותרים שפיר באכילה ואין טעם לחשוב ולאסור גם שם משום ספיחין. עכת"ד. ונראה שיש גם להוסיף שאם באזור זה יהיו חממות (ללא מצע מנתק), אז יהיה אפשר לצרף את סברת 'פאת השלחן' (סי' כ בבית ישראל אות נב) שאפשר להקל בבית, וכך הפירות יהיו מותרים לכתחילה.

ולענין מעשה נראה דיש להחמיר ולא לאכול מירקות המובאים מהיישובים עין יהב וחצבה וסביבותיהם, אבל אין למחות במיקל שהרי בודאי יש לו על מה לסמוך, ובפרט בימינו שעין יהב התרחבה לצד המזרחי שדינו כח"ל לכל הדעות, ובכל ירק המובא משם יש ספק אם הובא מהצד המזרחי שדינו כח"ל או הצד המערבי שנחלקו בו הפוסקים אם דינו כח"ל או כא"י. ובודאי בהצטרף צד נוסף כמו חממות או היתר מכירה, יהיה אפשר להקל בשופי וכנ"ל.

ולענין הערבה הדרומית, מנחל פארן ומטה לכיוון יהל, קטורה, יטבתה, אילת, נאות סמדר, לוטן ועוד, דינם כדין חו"ל ואין שביעית נוהגת בהם, ועיין עוד מש"כ בזה בספר מור וקציעה (קונטרס גבולות א"י) ובשו"ת משנת יוסף (ח"ב עמ' קיג) ובשו"ת ציץ אליעזר (ח"ג סימן כג) ע"ש.

ד. וכעת נדון אודות מעמדה ההלכתי של העיר אילת. העיר אילת מוזכרת במספר מקומות בתורה ובנביאים באופן שמתקשר לגבולות א"י, וכמו שנאמר (דברים ב, ח) "ונעבור מאת אחינו בני עשו וגו' מאילת ומעציון גבר", וכן בספר דברי הימים (ח, יז) נזכרה אילת שהיתה תחת יד שלמה, ובתקופה מאוחרת יותר נבנתה בימי עוזיה (מלכים ב-יד, כב) ועוד (דברי הימים ב-כו, ד), וברור שאין זו אילת הנזכרת במעשר שני (ח, ב) לגבי העלאת כרם רבעי לירושלים בלא פדיון, שכתוב שם שהיה עולה במרחק מהלך יום מירושלים, וכתבו שם "אילת מן הדרום", כיון שנזכר במפורש בנביא שהיתה סמוכה לעציון גבר על שפת הים סמוך לאדום וא"כ ברור שמדובר שם על אילת הידועה לנו היום.

ולענין דעות הפוסקים לגבי שביעית ותרו"מ באילת, הנה בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ג סימן כג) האריך לדון בזה וכמו שכבר כבדו ציין לעיל, והסיק שלפ"ד הרמב"ם שארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות שכובשן מלך ישראל או נביא מדעת רוב ישראל, צריך להיות לאילת דין ארץ ישראל, כי הרי כבשוה ע"י מלך מדעת רוב ישראל ולא דמיא לסוריא שיש לה רק דין כיבוש יחיד, ומכ"ש לפירוש רש"י (גיטין ח ע"ב ד"ה כיבוש יחיד) שכותב הטעם שסוריא היה כיבוש יחיד מפני שדוד לא כבשה אלא לצרכו, ע"ש.

מאיזך, בשו"ת אור לציון (שביעית ה"ו) כתב שלכל הדעות גבול א"י אינו מגיע לעיר אילת שלחוף ים סוף, ולכן דינה כח"ל בין להקל בין להחמיר, וא"כ הגידולים שבתוכה פטורים מתרומות ומעשרות ואין דיני שביעית נוהגים בה. וכ"כ בספר השמיטה להגרי"מ טיקוצ'נסקי זצ"ל, שאילת נחשבת כח"ל לענין תרו"מ. [ואגב, הילקוט יוסף (מצוות התלויות בארץ ח"א עמוד ע) גם הוא מונה את הגרי"מ טיקוצ'נסקי בין הפוטרים את אילת מתרו"מ וכמובן מדיני שמיטה. וראה עוד מש"כ בזה הג"ר פנחס זביחי שליט"א בשו"ת עטרת פז (ח"ג יו"ד סימן ו) שמעיקר הדין פירות א"י שיצאו לחו"ל, ובכלל זה אילת (שהיא כח"ל) פטורים מחיוב תרו"מ. אך "מכל מקום טוב ונכון להחמיר בפירות היוצאים מא"י לחו"ל שנגמרה מלאכתם בא"י קודם יציאתם לחו"ל (דהיינו, שנארזו והוכנסו לארגזים ורק לאחר מכן יצאו לחו"ל) להפריש מהם תרו"מ בלי ברכה. אמנם, פירות שנתמרחו בא"י ויצאו לחו"ל ובכך נפטרו מחיוב תרו"מ צריך להיזהר שלא להכניסם שוב לתחום א"י, עי"ש. וראה גם בספר מעין אומר (חלק ה, פ"א) מש"כ שם בענין זה בשם מרן אביר הרועים הגאון רבינו עובדיה יוסף זצ"ל.

גם בשו"ת מנחת שלמה (תנינא סימן מו) נראה דמספקא ליה אלו מקומות כבשו עולי מצרים כשהנפקא מינה היא לגבי חיוב תרו"מ ושמיטה, אך בספר יו"ט שני כהלכתו (פי"ח, ד) הובא בשמו שאמר שפשוט שאין אילת קדושה לענין מצוות התלויות בארץ.

אמנם לא אכחד שדעת הגאון רבי צבי פסח פראנק זצ"ל (במכתב לאדמו"ר מסטרופקוב) היתה שהעיר אילת נחשבת כא"י לענין שביעית ותרו"מ, וע"ע בספר מועדים וזמנים (ח"ח סימן רכא) שהביא תשובת הגאון רבי פנחס אפשטיין שכתב שכיון שראה שיש ספיקות לגבי העיר אילת לכן יש להחמיר בה מספק במצוות התלויות בארץ, ע"ש. ועיין בקונטרס 'הגבול הדרומי ושטח הערבה' וכן בספר 'תגל הערבה' (בהקדמה) ובספר 'מנחת ערבה' (עמ' 10-17), שו"ת שבט הלוי חלק ה (סימן קעג) ושו"ת אז נדברו חלק יד (סימן מג).

ולענין הלכה אמר לי הגאון רבי גדעון בן משה שליט"א ראש בית ההוראה "יורו משפטיך" בירושלים, מתלמידי המובהקים של מרן חכם בן ציון אבא שאול, שהגרב"צ זצ"ל אמר לו ששיטה זו הסוברת שאילת נחשבת כא"י היא דעה דחויה שאין אנו נוקטים כמותה. [ואגב אציין כי לדעת הגר"צ, המתגורר בעיר אילת יש לו לנהוג יום טוב שני של גלויות לכל דבר, כמו בחוץ לארץ, בין להקל ובין להחמיר. אולם הנוסע לביקור באילת ואין בדעתו להשתקע שם, כל זמן שאין בני אילת עצמם נוהגים לעשות שני ימים, אף הוא לא יעשה אלא יום אחד]. וכן כידוע אישר מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל לוועדי הכשרות להביא ירקות מפארן ללא כל חשש בשנת שמיטה, וכ"כ בילקוט יוסף (מצוות התלויות בארץ ח"א עמ' ע) ע"ש. ומ"מ כמובן שכל עדה ועדה תנהג ע"פ רבותיה, ונזכה לביאת המשיח בבנין בית המקדש במהרה בימינו אמן.

ע"ה שלום בן אאמו"ר נתנאל זכריהו

